

Research Paper

The Impact of Long-term Orientation and Indulgence on Public Sector Budgeting in OECD Countries Plus Iran

*Hamid Zarei¹ , Ahmad Pifeh² , Mohsen Dahmardeh Ghaleno³

1. MSc. in Accounting, Sistan and Balouchestan University, Sistan and Balouchestan, Iran
2. Assistant Professor of Accounting, Sistan and Balouchestan University, Sistan and Balouchestan, Iran
3. Faculty Member, Saravan Higher Education Complex, Zahedan, Iran

Citation: Zarei, H., Pifeh, A., & Dahmardeh Ghaleno, M. (2019). [The Impact of Long-term Orientation and Indulgence on Public Sector Budgeting in OECD Countries Plus Iran]. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 7 (Special Issue), 2-25. <https://doi.org/10.30507/JMSP.2020.63107>

 <https://doi.org/10.30507/JMSP.2020.63107>

Received: 28 February 2018

Accepted: 13 May 2018

Available Online: 21 January 2020

Key words:

Budget Transparency,
Cultural Dimensions,
Hofstede, Legislative
Power of the Purse,
National culture.

ABSTRACT

Given the various theories of national culture around the world and the impact of culture on economic development and political communities, the impact of national culture indices on public sector budgeting will be discussed in this research study. This study is fundamental and classified as semi-experimental with regression approach. The society of study is OECD countries plus Iran. This study is extended to examine the effect of national culture on government budgeting practices, using cultural indices named long term orientation and indulgence. Government budgeting practices are classified with respect to the extent to which the legislative body controls government expenditures (Legislative “Power of the Purse”), and also the extent to which the budgets are transparent to both the legislature and the public sector (Budget Transparency). Data of dependent variables are gathered using the analysis of budgeting rules in Iran; and data for Other countries are gathered in OECD database. the results of the study finally indicated that : Long Term Orientation and Indulgence indices are both significantly and negatively related to the Legislative Power of the Purse and Budgeting Transparency measures.

* Corresponding Author:

Hamid Zarei, MSc.

Address: Sistan and Balouchestan, Sistan and Balouchestan University

Tel: +98 (917) 8574107

E-mail: hamidzarei@pgs.usb.ac.ir

تأثیر شاخص‌های آینده‌نگری و افراط‌گرایی در بودجه‌بندی بخش عمومی در کشورهای عضو OECD و ایران

* حمید زارعی^۱ ID، احمد پیفه^۲ ID، محسن دهمرده قلعه‌نو^۳ ID

۱. کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سیستان و بلوچستان، ایران

۲. استادیار حسابداری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، سیستان و بلوچستان، ایران

۳. عضو هیئت علمی مجتمع آموزش عالی سراوان، زاهدان، ایران

چکیده

تاریخ دریافت: ۹ اسفند ۱۳۹۶

تاریخ پذیرش: ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۷

تاریخ انتشار: ۱ بهمن ۱۳۹۸

با در نظر داشتن نظریه‌های گوناگون فرهنگ ملی در سراسر جهان و تأثیر فرهنگ در توسعه اقتصادی و سیاسی جوامع، در پژوهش حاضر تأثیر شاخص‌های فرهنگ ملی در بودجه‌بندی بخش عمومی تجزیه و تحلیل شده است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی بوده و با روش میدانی در دسته نیمه تجربی با رویکرد هم‌بستگی قرار دارد. جامعه هدف مطالعه کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی به‌علاوه کشور ایران است. از دو شاخص افق دید و افراط‌گرایی به‌عنوان متغیرهای توضیحی بهره گرفته شده است. بودجه‌بندی بخش عمومی نیز با توجه به مخارج بخش عمومی در کنترل قوه مقننه (قدرت کنترل مجلس) و شفافیت بودجه‌بندی بخش عمومی به‌عنوان متغیر وابسته مورد سنجش قرار گرفته است. داده متغیرهای وابسته در جمهوری اسلامی ایران براساس روش تجزیه و تحلیل محتوای قوانین بودجه‌بندی به‌دست آمده و برای سایر کشورهای نمونه نیز از پایگاه داده سازمان همکاری اقتصادی و توسعه استفاده شده است. در نهایت این نتیجه حاصل شده که شاخص افق دید و افراط‌گرایی دارای رابطه منفی با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی است.

کلیدواژه‌ها:

ابعاد فرهنگ ملی،
افراط‌گرایی، افق دید،
شفافیت بودجه‌بندی،
قدرت کنترل مجلس.

* نویسنده مسئول:

حمید زارعی

نشانی: سیستان و بلوچستان، دانشگاه سیستان و بلوچستان

تلفن: +۹۸ (۹۱۷) ۸۵۷۴۱۰۷

پست الکترونیک: hamidzare@pgs.usb.ac.ir

۱. مقدمه

بودجه‌بندی بخش عمومی برنامه‌های مالی است که چگونگی مصرف منابع بخش عمومی برای دستیابی به اهداف دولت را نشان می‌دهد (Qi & Mensah, 2011) و ابزاری کارآمد برای مدیریت صحیح دولت و بخش عمومی به‌شمار می‌رود (صفدری نهاد، معمارزاده و عزتی، ۱۳۹۴). از آنجا که رفاه عمومی از اهمیت بسزایی برخوردار است، عناصری که در بودجه‌بندی مؤثر در بخش عمومی نقش دارند، باید مورد توجه ویژه قرار گیرند. پژوهش حاضر تبیین‌کننده نقش و تأثیر شاخص‌های فرهنگ ملی بر بودجه‌بندی است. به بیان روشن‌تر، در این مقاله نقش فرهنگ ملی و تأثیر آن در روش‌های گوناگون بودجه‌بندی، با توجه به دو شاخص بودجه‌بندی که در سازمان توسعه و همکاری اقتصادی توسعه یافته، بررسی شده است. نتایج پژوهش حاضر به اصلاح بودجه‌بندی‌های رسمی و بخش‌های کنترلی مرتبط با عوامل فرهنگی به‌منظور اجرای سیاست‌های بودجه‌بندی مؤثر کمک خواهد کرد. این مطالعه با ماهیت کاربردی و نیمه‌تجربی از نتایج اسنادی و کتابخانه‌ای سایر تحقیقات استفاده کرده و به‌دنبال بررسی اثرگذاری شاخص‌های فرهنگ ملی بر بودجه‌بندی است. در ادامه، نخست چارچوب نظری و پیشینه تحقیق، اعم از داخلی و خارجی، بیان شده است. در بیان فرضیات، فرضیه تأثیر شاخص‌های فرهنگ ملی در بودجه‌بندی مطرح شده است. سپس روش‌شناسی پژوهش آمده است. بخش‌های پایانی مقاله هم شامل یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آن‌ها، نتیجه‌گیری، بیان پیشنهادها و محدودیت‌های پژوهش است.

۲. پیشینه تحقیق

تعریف رسمی بودجه در ماده یک قانون محاسبات عمومی کشور به این شرح است: بودجه کل کشور برنامه مالی دولت است که برای یک سال مالی تهیه می‌شود و حاوی پیش‌بینی درآمدها و سایر منابع تأمین اعتبار و برآورد هزینه‌ها برای انجام عملیاتی است که به نیل به سیاست‌ها و هدف‌های قانونی منجر می‌شود (باباجانی، ۱۳۹۴). تعیین میزان واقعی درآمدها و هزینه‌ها و مقایسه مستمر آن‌ها با بودجه مصوب را کنترل بودجه‌ای می‌نامند (سعیدی، ۱۳۷۷). لزوم کنترل بودجه‌ای در اصل ۵۵ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مورد توجه خاص قرار گرفته است. از آنجا که یکی از خط‌مشی‌های مهم در بودجه‌بندی تأمین رفاه عمومی در سطح جامعه است و بهبود رفاه عمومی وظیفه قانونی نهادهای قدرت است (رحیق، ۱۳۸۴)، عوامل مؤثر بر بودجه‌بندی بخش عمومی اهمیت بسزایی دارد. در مقاله حاضر، تأثیر احتمالی فرهنگ ملی در روش‌های بودجه‌بندی و حسابداری به‌منظور اطمینان از اثرگذاری نظام بودجه‌بندی در بخش عمومی و ایجاد مسئولیت‌پذیری عمومی و حاکمیتی مناسب ارزیابی می‌شود. بر مبنای بیانیه مالی هیئت مشورتی استانداردهای حسابداری دولت مرکزی^۱ (FASAB, 1993)، اولین هدف گزارش‌دهی مالی یک‌پارچگی بودجه‌بندی است. هیئت استانداردهای حسابداری بخش عمومی (GASB)^۲ نیز بیانیه ۱۹۸۷ در زمینه چارچوب نظری حسابداری بخش عمومی را میان سایر اهداف استفاده از

1. Federal Accounting Standards Advisory Board (FASAB)

2. Governmental Accounting Standards Board

بیانیه‌ها به‌منظور یاری رساندن در ارزیابی بهره‌وری واحدهای بخش عمومی صادر کرد. همچنین هیئت بین‌المللی استانداردهای حسابداری بخش عمومی (ISPASB)^۳ پیشنهاد پیروی از الزامات استاندارد ۲۴ را در سال ۲۰۰۶ ارائه داد تا این اطمینان فراهم شود که واحدهای بخش عمومی به تعهدات مسئولیت‌پذیری خود عمل کنند و شفافیت را در صورت‌های مالی افزایش دهند (Van & Ian, 2009). نظارت مجلس بر بودجه‌بندی ملی ویژگی ممتازی است؛ زیرا میزان منابع عمومی که به‌وسیلهٔ قوهٔ مجریه هزینه یا خرج می‌شود، برخی نظارت‌های نمایندگان منتخب مجلس را برمی‌تابد تا موجب بهره‌وری بیشتر بودجه‌بندی شود (Wehner, 2011). از عوامل احتمالی که در انتخاب روش‌های بودجه‌بندی در بخش عمومی نقش مؤثری ایفا می‌کند، فرهنگ ملی است. از آنجا که به‌طور نسبی فرهنگ ملی بیشتر در برابر تغییرات مقاومت نشان می‌دهد تا حسابداری و روش‌های بودجه‌بندی (Qi & Mensah, 2011)، توجه به محیط فرهنگی خاص کشورها، یکی از الزامات یافتن روش‌های بودجه‌بندی مطلوب است. بنابراین بی‌توجهی به نقش احتمالی شاخص‌های فرهنگ ملی در روش‌های بودجه‌بندی بخش عمومی به عدم استفادهٔ بهینه و کارآمد از بودجهٔ جامع در نهادهای بخش عمومی، نفی حس مسئولیت پاسخ‌گویی و نبود شفافیت در بودجه‌بندی منجر می‌شود؛ لذا این پژوهش بر کارایی نهادهای بخش عمومی، مسئولیت پاسخ‌گویی و شفافیت آن‌ها مؤثر خواهد بود. البته به‌نظر می‌رسد هم‌اکنون در نظام جمهوری اسلامی ایران، به‌طور کلی تأثیر احتمالی شاخص‌های فرهنگ ملی در روش‌های بودجه‌بندی نهادهای بخش عمومی در نظر گرفته نمی‌شود؛ لذا این مسئله مطرح است که آیا شاخص‌های فرهنگ ملی بر انتخاب روش‌های بودجه‌بندی در بخش عمومی اثر دارد و سبب ارتقای عملکرد نهادهای بخش عمومی، کارآمد کردن مسئولیت پاسخ‌گویی و شفافیت بودجه‌بندی^۴ می‌شود.

طبق پژوهش‌های پیشین، سیستم‌های حسابداری کشورها به‌وسیلهٔ محیط ملی که شامل فرهنگ نیز می‌شود، شکل گرفته‌اند (Eddie, 1991). فرهنگ مجموعهٔ باورها، اعتقادات و آگاهی‌های فردی و جمعی است که به‌صورت خودآگاه و ناخودآگاه کنش را شکل می‌دهد (احمدیان و اسلامی، ۱۳۹۲). هافستد^۵ (۲۰۱۱) نیز بیان می‌کند فرهنگ ارائه‌دهندهٔ ارزش‌های مشترک، ویژگی‌ها، اعتقادات و رفتارهای بعضاً خاص میان گروهی از افراد است. گری^۶ (۱۹۸۸)، هافستد و هافستد (۲۰۰۱)، داپنیک و تی‌ساکیومیز^۷ (۲۰۰۴)، کوک و تادسی^۸ (۲۰۰۶)، لی و هریسون^۹ (۲۰۰۸)، چویی، تیتمن و وی^{۱۰} (۲۰۱۰)، سالتر و لوئیز^{۱۱} (۲۰۱۱)، هافستد (۲۰۱۱)، پریرا، کامینگز

3. International Public Sector Accounting Standards Board

4. budget transparency

5. Hofstede

6. Gary

7. Douppnik & Tsakumis

8. Kwok & Tadesse

9. Li & Harrison

10. Chui, Titman & Wei

11. Salter & Lewis

و چائو^{۱۲} (۲۰۱۲)، سیزلویچ^{۱۳} (۲۰۱۴)، رودریگز بالیو، دل کارمن کاباپرز و لویز هراندز^{۱۴} (۲۰۱۵) و گراهام و ساتیه^{۱۵} (۲۰۱۷) رابطه بین فرهنگ ملی و حسابداری را تشریح کرده‌اند. بحث پیوند بین سیستم‌های حسابداری و مسئولیت پاسخ‌گویی و حاکمیتی مناسب در سطح ملی را آلن^{۱۶} (۲۰۰۲) و متیسون^{۱۷} (۲۰۰۲) آغاز کردند. طبق نظریه آلن، حسابداری و گزارش‌های مالی برای بهره‌وری و اثرگذاری کارایی بخش عمومی ضروری بوده و نقش اساسی را در اتمام وظیفه بخش عمومی به‌منظور ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی دارد. متیسون دریافت که روش‌های حسابداری و بودجه‌بندی پیامدهای گسترده‌ای برای رشد ملت‌ها و ساختارهای حاکمیتی مناسب آن دارد.

تحقیقات پیشین همچنین نشان می‌دهد توسعه و تکامل حسابداری تحت تأثیر عوامل محیطی مختلفی قرار دارد که یکی از مهم‌ترین این عوامل فرهنگ است (نوروش و دیانتی دیلمی، ۱۳۸۲؛ حاجی‌ها و تقی‌زاده، ۱۳۹۵). فرهنگ در واقع برنامه‌ریزی فکری جمعی در ذهن بشر است که اعضای گروهی را از دیگر گروه‌ها متمایز می‌کند. این برنامه‌ریزی بر الگوهای فکری مؤثر بوده و این واقعیت را منعکس می‌کند که افراد مورد نظر در پی دستیابی به ابعاد مختلف زندگی هستند و این نوع برنامه‌ریزی در نهادهای جامعه متجلی می‌شود (Hofstede, Hofstede & Minkov, 2010). بنابراین فرهنگ یکی از مؤثرترین عوامل محیطی و تبیین‌کننده تفاوت روش‌های حسابداری در کشورهای مختلف است. در سال ۱۹۸۷، افق دید کوتاه‌مدت در برابر بلندمدت طی پژوهشی در شرق دور توسط مایکل بوند کانادایی با همکاری هافستد به شاخص‌های فرهنگی پیشین وی اضافه شد (Hofstede & Bond, 1988). در نهایت نیز افراط‌گرایی در برابر خویش‌تن‌داری طی پژوهشی توسط محقق بلغارستانی، مایکل مینکوو^{۱۸} با استفاده از داده‌های مصاحبه جهانی بین سال‌های ۱۹۹۵ تا ۲۰۰۴ برای ۹۳ کشور دنیا شناسایی شد و سرانجام در سال ۲۰۱۰ با همکاری هافستد این مورد نیز به ابعاد پیشین اضافه شد (Hofstede et al., 2010). درباره نقش فرهنگ در روش‌های حسابداری شواهد تجربی وجود دارد (Gary, 1988; Harrison & McKinnon, 1999; Chenhall, 2003; Braun & Rodriguez, 2008) که می‌توان از آن‌ها در جهت بهبود بودجه‌بندی‌های رسمی و بخش‌های کنترلی مرتبط با عوامل فرهنگی به‌منظور اجرای سیاست‌های بودجه‌بندی مؤثر استفاده کرد (Qi & Mensah, 2011). در این مطالعه، تمرکز اصلی بر نقش احتمالی شاخص‌های پنجم و ششم فرهنگ ملی هافستد (شاخص پنجم: افقدید؛ شاخص ششم: افراط‌گرایی) در بودجه‌بندی بخش عمومی در ۳۳ کشور جهان است. دو مورد از ویژگی‌های اصلی روش‌های بودجه‌بندی بخش

12. Perera, Cummings & Chua

13. Cieslewicz

14. Rodríguez Bolívar, del Carmen Caba Pérez & López-Hernández

15. Graham and Sathye

16. Allen

17. Matheson

18. Michael Minkov

عمومی مورد نظر پژوهش نیز عبارت‌اند از: ۱. قدرت کنترل مجلس^{۱۹} در قوه مقننه؛ ۲. شفافیت بودجه‌بندی ملی در بخش عمومی.

فرض بر این است که این ویژگی‌ها فراهم‌کننده مسئولیت پاسخ‌گویی عمومی و حاکمیتی مناسب خواهند بود.

در ادامه پژوهش‌های خارجی و داخلی انجام‌شده در زمینه عوامل محیطی اثرگذار بر حسابداری توضیح داده می‌شود. **لی و هریسون (۲۰۰۸)** طی پژوهشی به بررسی ارتباط فرهنگ ملی و حاکمیت شرکتی پرداختند. پژوهش آن‌ها نشان داد موضوع حاکمیت شرکتی در بین شرکت‌های مختلف با فرهنگ‌های گوناگون، دارای ساختار متفاوت است. آن‌ها به کمک مدل هافستد به اندازه‌گیری شاخص‌های فرهنگی پرداختند و در نهایت تفاوت سیستم‌های اقتصادی، سیاسی و حقوقی را دلیل تفاوت‌های حاکمیت شرکتی در کشورهای مختلف اعلام کردند. **کای و منساج (۲۰۱۱)** تأثیر فرهنگ ملی در روش‌های بودجه‌بندی بخش عمومی در ۴۹ کشور دنیا را بررسی کردند. آن‌ها دریافتند که شاخص‌های مردانه‌طبعی و ابهام‌گریزی هر دو رابطه مثبتی با قدرت کنترل مجلس بر قوه مقننه دارند و شاخص فردگرایی به‌طور چشمگیر و مثبتی با شفافیت بودجه‌بندی رابطه دارد. **سالتر و لوئیز (۲۰۱۱)** پژوهشی را بین شاخص محافظه‌گرایی حسابداری گری و ابعاد فرهنگی هافستد انجام دادند و دریافتند فردگرایی با روش سنجش درآمد در کشورهای مختلف رابطه معنادار و مثبت دارد. **پریرا و دیگران (۲۰۱۲)** پژوهشی را با محور ارائه شواهد تجربی در رابطه با فرهنگ و حسابداری انجام دادند. آن‌ها پژوهش خود را با ایجاد رابطه بین ارزش‌های فرهنگی و حرفه‌گرایی در حسابداری با توجه به چارچوب مطالعاتی هافستد و گری در کشورهای نیوزلند و ساموا به سرانجام رساندند و از شاخص‌های فرهنگی این دو کشور شواهدی به‌دست دادند که مؤید وجود تفاوت‌های آشکار در سطوح حرفه‌گرایی حسابداری است. **سیزلویچ (۲۰۱۴)** با استفاده از شاخص‌های فرهنگ ملی در پژوهش **هوس^{۲۰} و دیگران (۲۰۰۴)**، سنجش‌های بانک جهانی^{۲۱} از نهادهای ۶۲ کشور جهان و سنجش حسابداری ملی از بنیاد استانداردهای مالی (۲۰۰۸)، رابطه فرهنگ ملی، نهادها و حسابداری ملی را بررسی کرد و نشان داد حسابداری با نهادهای جوامع مختلف در ارتباط بوده و این نهادها نیز تحت تأثیر فرهنگ ملی قرار دارند.

نوروش و دیلمی (۱۳۸۲) به آزمون الگوی گری، بررسی روابط نظری مطرح‌شده در این الگو و نحوه ارتباط ابعاد فرهنگی با ارزش‌های حسابداری در کشور جمهوری اسلامی ایران با استفاده از روش لیزرل پرداختند. تجزیه و تحلیل‌های آماری این پژوهش بیانگر پایین بودن قدرت توضیحی الگوی گری در ایران است. **مدرس و دیلمی (۱۳۸۳)** در مطالعه‌ای نظری به این نتیجه رسیدند که

19. legislative power of the purse

20. House

21. World Bank

نظریه ابعاد فرهنگی هافستد را می‌توان بزرگ‌ترین پارادایم موجود در تشریح روند توسعه فرهنگی جوامع قلمداد کرد.

۲. تأثیر فرهنگ ملی در بودجه‌بندی بخش عمومی

۲-۱. افق دید کوتاه‌مدت و بلندمدت

افق دید کوتاه‌مدت نگرشی است که برگزیده و حال تمرکز دارد. در این نگرش، سنت‌ها جایگاه ویژه‌ای دارند، سلسله‌مراتب اجتماعی جاری مهم بوده و مسئولیت‌پذیری در جامعه اهمیت دارد؛ همچنین در امور مختلف دستیابی سریع به نتیجه نهایی مورد نظر است. در نقطه مقابل، افق دید بلندمدت نگرشی است که بر آینده و اهداف بلندمدت تمرکز دارد؛ نیز در این نگرش، مردم تمایل دارند موفقیت‌های اقتصادی - اجتماعی خود را برای رسیدن به موفقیت‌های بزرگ به‌تعویق بیندازند. در جوامعی که افق دید کوتاه‌مدت دارند، دستیابی به حقیقت مهم است؛ رهنمون‌های جهان‌شمول برای خوب و بد وجود دارد؛ جسم و روح جدای از هم تعریف می‌شود؛ اگر «الف» صحیح باشد، نقطه مقابل آن یعنی «ب» غلط است؛ ثبات ادراک و تفکر تحلیلی ارزشمند است. در جوامع که افق دید بلندمدت دارند، تقوا جایگاه ویژه‌ای دارد؛ ارزیابی خوب و بد به شرایط بستگی دارد؛ جسم و روح با هم معنا پیدا می‌کند؛ اگر «الف» صحیح باشد، مخالف آن یعنی «ب» نیز می‌تواند صحیح باشد؛ عقل سلیم برتری دارد و تفکر ترکیبی مورد نظر است (Hofstede et al., 2010). همان‌طور که بیان شد، از جمله ویژگی‌های بارز کشورهای افق دید کوتاه‌مدت دارند، دستیابی به حقیقت مطلق، عقلانیت انضمامی، ثبات ادراک و رهنمون‌های جهان‌شمول برای خوب و بد است؛ بنابراین می‌توان این نظریه را مطرح کرد که در این‌گونه جوامع، مجلس (قوه مقننه) نقش نظارتی مستحکم‌تری را برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی دارد و ایفای این مسئولیت به‌همراه نظم و انضباط مالی، مستلزم وجود شفافیت بودجه‌بندی خواهد بود. برای نمونه کشورهای استرالیا، ایالات متحده و نیوزلند دارای نگرش کوتاه‌مدت هستند. در مجموع به‌دلیل حکمرانی منطبق بر مردم جوامع با افق دید کوتاه‌مدت، مجلس (قوه مقننه) نقش نظارتی مستحکم‌تری را برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی دارد و ایفای این مسئولیت به‌همراه نظم و انضباط مالی مستلزم وجود شفافیت بودجه‌بندی خواهد بود. در نقطه مقابل برای جوامعی که امتیاز زیادی در این بُعد دارند، می‌توان این نظریه را مطرح کرد که قوه مجریه کنترل امور خزانه را بهتر و بیشتر در دست دارد. برای نمونه کشورهای کره جنوبی، ژاپن و چین دارای افق دید بلندمدت هستند. بنابراین می‌توان این نظریه را بیان کرد که در این‌گونه جوامع، قوه مقننه کمتر از قوه مجریه برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی و نظم و انضباط مالی نفوذ داشته باشد؛ از این رو احتمال رابطه‌ای منفی بین شاخص افق دید بلندمدت با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی وجود دارد.

فرضیه اصلی ۱: بین شاخص افق دید^{۲۲} با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه فرعی ۱-۱: بین شاخص افق دید و شاخص قدرت کنترل مجلس^{۲۳} رابطه منفی هست.

فرضیه فرعی ۲-۱: بین شاخص افق دید و شاخص شفافیت بودجه‌بندی^{۲۴} رابطه منفی مشاهده می‌شود.

۲-۲. افراط‌گرایی و خویشن‌داری

نگرش افراط‌گرایی بر میزان شاد بودن مردم جامعه، کنترل زندگی، اوقات فراغت از کار و آزادی تمرکز دارد. در جوامع افراط‌گرا، مردم زمان بیشتری را برای تفریح سپری می‌کنند؛ روابط دوستانه بیشتری دارند؛ احساسات هر شخص بسیار مهم است و نگرش آن‌ها به مسائل زندگی مثبت است؛ پایبندی مردم به قوانین و مقررات کمتر است و تخلفات مالی بیشتری وجود دارد. در مقابل در جوامع خویشن‌دار، مردم بیشتر بر اساس عقل تصمیم می‌گیرند؛ دید آن‌ها به مسائل جامعه و غریبه‌ها منفی است؛ زمان استراحت اهمیت چندانی ندارد و صرفه‌جویی ارزش محسوب می‌شود؛ پایبندی به اصول و عهد اهمیت دارد؛ به دلیل نظارت سازمان‌های مربوط، تخلفات مالی کمتر وجود دارد (ibid.). از این رو می‌توان این نظریه را مطرح کرد که امتیاز بالا در این بُعد بیانگر قوانین و مقررات کمتر، فقدان اصول اخلاقی استوار و تخلفات مالی بیشتر است؛ لذا مجلس (قوة مقننه) نقش نظارتی کم‌رنگ‌تری را ایفا می‌کند و قوه مجریه در رأس امور قرار دارد. همچنین از آنجا که نگرش کلی مردم به مسائل مثبت است، جامعه کمتر به دنبال موشکافی بودجه‌بندی بوده (درباره مسائل و امور جامعه اطمینان خاطر بیشتری وجود دارد) و شفافیت بودجه‌بندی در سطوح بالا کمتر بررسی می‌شود. برای نمونه می‌توان به سوئد، نیوزلند، استرالیا، انگلیس و امریکا اشاره کرد. در نقطه مقابل به دلیل وجود قوانین و مقررات بیشتر، اصول اخلاقی مستحکم و تخلفات مالی کمتر، پیش‌بینی می‌شود مجلس (قوة مقننه) نقش نظارتی ویژه‌ای را در امور بودجه‌بندی ایفا کند. همچنین به علت نگرش منفی مردم به مسائل و ابهامات جامعه، مردم تمایل دارند بودجه‌بندی را به صورت شفاف‌تر دنبال کنند. برای نمونه می‌توان از کشورهای اوکراین، هنگ‌کنگ، روسیه و چین نام برد. بنابراین به صورت کلی می‌توان احتمال رابطه‌ای منفی بین شاخص آزادی با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی را متصور بود.

فرضیه اصلی ۲: بین شاخص افراط‌گرایی^{۲۵} با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی رابطه منفی وجود دارد.

22. LTO

23. LEG-POP

24. BUD-TPCY

25. IND

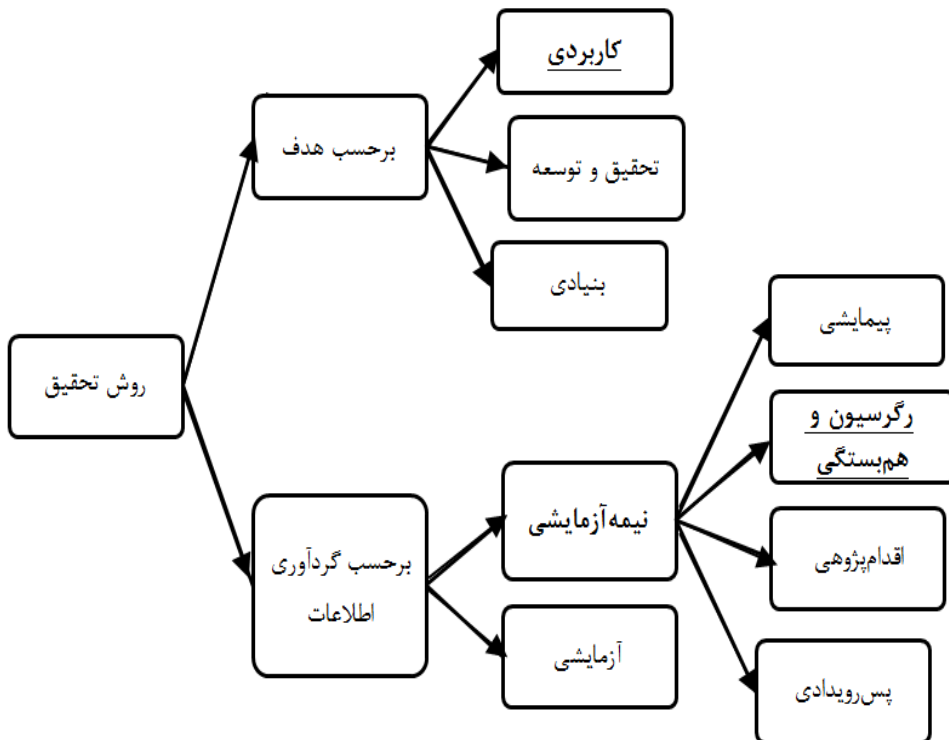
فرضیه فرعی ۱-۲: بین شاخص افراط‌گرایی و قدرت کنترل مجلس رابطه منفی وجود دارد.

فرضیه فرعی ۲-۲: بین شاخص افراط‌گرایی و شفافیت بودجه‌بندی رابطه منفی وجود دارد.

۳. روش‌شناسی

۳-۱. روش پژوهش

روش‌های پژوهش براساس هدف و روش گردآوری اطلاعات در شکل ۱ دسته‌بندی شده است. موضوع پژوهش حاضر به دلیل ماهیت آن و استفاده از نتایج اسنادی و کتابخانه‌ای در پژوهش‌های گذشته از نوع کاربردی است (حافظ‌نیا، ۱۳۸۲). همچنین در دسته‌بندی برحسب گردآوری اطلاعات، پژوهش از نوع نیمه‌آزمایشی با روش رگرسیون است.

۲-۳. منابع داده و انتخاب نمونه

در این پژوهش، داده‌های بودجه‌بندی بخش عمومی بر مبنای روش تجزیه و تحلیل محتوای قوانین بودجه‌بندی در سازمان همکاری اقتصادی و توسعه گرد آمده و مبنای تعیین امتیاز، دو شاخص کنترل قدرت مجلس و شفافیت بودجه‌بندی در جمهوری اسلامی ایران تعیین شده است. همچنین منبع گردآوری و تعیین امتیاز داده‌های مربوط به این دو شاخص وابسته برای سایر کشورهای نمونه، با توجه به نتیجه بررسی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه از فرایندهای بودجه‌بندی کشورهای موجود در فهرست این سازمان است. نمرات بُعد فرهنگی نیز از سایت رسمی [هافستد \(۲۰۱۵\)](#) جمع‌آوری شده است. متغیرهای کنترلی نیز برای مجموع کشورها از سایت رسمی بانک جهانی فراهم آمده است. پس از ترکیب این داده‌ها و منابع آن‌ها و تطابق کشورهای موجود در فهرست سازمان همکاری اقتصادی و توسعه و بانک جهانی در بررسی بودجه‌بندی بخش عمومی، مجموعاً داده‌های بودجه‌بندی و فرهنگ ملی ۳۳ کشور از جمله نظام جمهوری اسلامی ایران در تجزیه و تحلیل‌ها مورد استفاده قرار گرفته است.

۳-۳. الگوهای پژوهش

دو مدل رگرسیون در این پژوهش برآورد شده که شامل موارد زیر است:

$$1. \text{LEG-POP}_i = \alpha_{11} + \lambda_{11} \text{LTO}_i + \lambda_{12} \text{IND}_i + \lambda_{13} \text{PRES}_i + \lambda_{14} \text{GDP-PC}_i + E_{1i}$$

$$2. \text{BUD-TPCY}_i = \alpha_{21} + \lambda_{22} \text{LTO}_i + \lambda_{23} \text{IND}_i + \lambda_{24} \text{PRES}_i + \lambda_{25} \text{GDP-PC}_i + E_{2i}$$

که در آن:

LEG-POP نشان‌دهنده شاخص قدرت کنترل مجلس، BUD-TPCY شاخص شفافیت بودجه‌بندی، LTO شاخص افق دید، IND شاخص افراط‌گرایی، PRES ساختار حکومتی و GDP-PC تولید ناخالص داخلی سرانه با مقیاس لگاریتم ۱۰ است؛ زیرا به کمک مقیاس لگاریتمی، می‌توان اندازه‌های بسیار بزرگ را در ابعاد بسیار کوچک‌تری نشان داد و از انحراف نتایج رگرسیون جلوگیری کرد. براساس فرضیاتی که پیش‌تر بیان شد نیز، موارد زیر پیش‌بینی می‌شود:

$$H1.1 = \lambda_{11} < 0; H1.2 = \lambda_{12} < 0;$$

$$H2.1 = \lambda_{21} < 0; H2.2 = \lambda_{22} < 0;$$

شایان ذکر است برای محاسبه رگرسیون‌های چندخطی فوق از نرم‌افزار STATA 13 استفاده شده است.

۴-۳. اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

۱-۴-۳. متغیرهای وابسته

شاخص قدرت کنترل مجلس: این شاخص را وهنر در سال ۲۰۰۳ ایجاد کرد و سپس سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در سال ۲۰۰۷، ۲۰۱۲ و ۲۰۱۵ به تعدیل آن پرداخت. شاخص تعدیل شده برای کشورهای مورد مطالعه در این پژوهش با استفاده از سایت رسمی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۵) گردآوری شده؛ اما در جمهوری اسلامی ایران بر مبنای تجزیه و تحلیل محتوای قوانین بودجه‌بندی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۵) محاسبه شده است؛ چراکه ایران عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نیست. امتیاز بالا در این شاخص نشان‌دهنده تمایل مجلس به کنترل بودجه‌بندی است.

شاخص شفافیت بودجه‌بندی: سازمان همکاری اقتصادی و توسعه در سال ۲۰۰۲ این شاخص را ایجاد کرد و در سال‌های ۲۰۰۷، ۲۰۱۲ و ۲۰۱۵ تعدیل شد. شاخص تعدیل شده بر مبنای تجزیه و تحلیل محتوای قوانین بودجه‌بندی در جمهوری اسلامی ایران محاسبه شده و داده‌های آن برای سایر کشورهای مورد مطالعه در این پژوهش با استفاده از سایت رسمی سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (۲۰۱۵) گرد آمده است. امتیاز بالا در این شاخص نمودار تمایل مجلس به افشای کامل اطلاعات بودجه‌بندی پایان سال مالی است.

۲-۴-۳. متغیرهای توضیحی

در این پژوهش، امتیاز شاخص‌های فرهنگی ملی از سایت رسمی **هافستد (۲۰۱۵)** استخراج شده است. شاخص افق دید: این شاخص از پژوهش **هافستد و بوند (۱۹۸۸)** برگرفته شده است.

شاخص افراط‌گرایی: این شاخص از پژوهش **هافستد و دیگران (۲۰۱۰)** اخذ شده است.

۳-۴-۳. متغیرهای کنترلی و ساختگی

تولید ناخالص داخلی سرانه:^{۲۶} این شاخص در واقع متغیر کنترلی است و از سایت بانک جهانی استخراج شده است.

ساختار حکومتی:^{۲۷} این شاخص متغیر ساختگی محسوب می‌شود و مقدار صفر و یک دارد. کشورهایی که قوه مجریه قوی دارند، مقدار صفر و سایر کشورها مقدار یک را دریافت می‌کنند.

در ادامه و در **جدول ۱** امتیاز متغیرهای توضیحی افق دید و افراط‌گرایی به همراه متغیرهای پاسخ‌گوی قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی در ۳۳ کشور مورد مطالعه گرد آمده است.

26. GDP PER CAPITA

27. PRES

جدول ۱. امتیاز متغیرهای توضیحی و وابسته در کشورهای مورد مطالعه

ردیف	کشور	افق دید	افراط‌گرایی	قدرت کنترل مجلس	شفافیت بودجه‌بندی
۱	اتریش	۶۰	۶۳	۸۵	۱۷۷
۲	استرالیا	۲۱	۷۱	۸۲/۴	۱۹۲
۳	اسپانیا	۴۸	۴۴	۷۵	۱۳۳/۷
۴	اسلواکی (جمهوری)	۷۷	۲۸	۷۸/۵	۲۰۲
۵	اسلونی	۴۹	۴۸	۶۴/۳	۱۸۸/۷
۶	ایسلند	۲۸	۶۷	۵۴/۱	۱۵۴
۷	آلمان	۸۳	۴۰	۹۱	۱۶۲
۸	امریکا (ایالات متحده)	۲۶	۶۸	۱۰۶/۲	۲۰۲
۹	انگلیس	۵۱	۶۹	۶۵/۸	۱۶۰/۳
۱۰	ایتالیا	۶۱	۳۰	۹۴/۴	۱۶۳
۱۱	ایران (جمهوری اسلامی)	۱۴	۴۰	۸۳/۴	۱۸۱/۵
۱۲	ایرلند	۲۴	۶۵	۷۴/۱	۱۷۷
۱۳	بلژیک	۸۲	۵۷	۷۹/۸	۱۳۹
۱۴	پرتغال	۲۸	۳۳	۸۴/۲	۱۶۷
۱۵	ترکیه	۴۶	۴۹	۷۸/۳	۱۸۲
۱۶	چک (جمهوری)	۷۰	۲۹	۷۹/۲	۱۷۸/۷
۱۷	دانمارک	۳۵	۷۰	۸۰/۴	۱۱۰

ادامه جدول ۱.

شفافیت بودجه‌بندی	قدرت کنترل مجلس	افراط‌گرایی	افق دید	کشور	ردیف
۱۶۲	۷۹/۱	۴۲	۸۸	ژاپن	۱۸
۱۸۷	۸۰/۹	۷۸	۵۳	سوئد	۱۹
۱۵۷	۸۷/۵	۶۶	۷۴	سوئیس	۲۰
۱۷۵	۵۹/۵	۶۸	۳۱	شیلی	۲۱
۱۷۳/۷	۷۶/۸	۴۸	۶۳	فرانسه	۲۲
۱۸۳	۷۳/۶	۵۷	۳۸	فنلاند	۲۳
۱۹۳/۷	۷۸/۶	۳۶	۶۸	کانادا	۲۴
۱۶۴/۳	۸۰/۹	۲۹	۱۰۰	کره جنوبی	۲۵
۱۵۳/۷	۷۸/۴	۲۹	۳۸	لهستان	۲۶
۱۴۲	۸۰	۵۶	۶۴	لوکزامبورگ	۲۷
۱۷۶	۸۴/۲	۳۱	۵۸	مجارستان	۲۸
۱۷۰	۶۹/۹	۹۷	۲۴	مکزیک	۲۹
۱۴۸	۸۹	۵۵	۳۵	نروژ	۳۰
۱۷۵	۵۵/۸	۷۵	۳۳	نیوزلند	۳۱
۱۷۶/۷	۷۵/۹	۶۸	۶۷	هلند	۳۲
۱۵۶	۷۵	۵۰	۴۵	یونان	۳۳

در جدول ۲، از متغیرهای ساختگی (PRES, PALA) برای نشان دادن ساختار حکومتی استفاده شده است. همچنین در این جدول متغیرهای کنترلی تولید ناخالص داخلی سرانه با مقیاس لگاریتم ۱۰ مشخص شده است. از مجموع ۳۳ کشور، ۶ کشور دارای قوه مجریه استوار بوده و در PRES طبقه‌بندی شدند و ۲۷ کشور دارای قدرت برابر در بخش اجرایی و قوه مقننه بوده و در PALA جای گرفتند. به‌طور کلی پیش‌بینی میشود کشورهای با قوه مجریه استوارتر (به عبارتی در آن‌ها قدرت مجلس کمتر است) شفافیت بودجه‌بندی کمتری از کشورهای PALA که قدرت قوه مجریه و مجلس در آن‌ها برابر است، داشته باشند.

جدول ۲. طبقه‌بندی نوع دولت، متغیرهای ساختگی و کنترلی

ردیف	کشور	نوع دولت*	PRES	PALA	GDP (PC)
۱	اتریش	الف	۰	۱	۴/۶۸۴۱
۲	استرالیا	الف	۰	۱	۴/۸۳۲۰
۳	اسپانیا	الف	۰	۱	۴/۴۵۷۰
۴	اسلواکی (جمهوری)	الف	۰	۱	۴/۲۳۵۷
۵	اسلونی	الف	۰	۱	۴/۳۵۱۷
۶	ایسلند	الف	۰	۱	۴/۶۴۵۹
۷	آلمان	الف	۰	۱	۴/۶۴۳۵
۸	امریکا (ایالات متحده)	ب	۱	۰	۴/۷۱۱۴
۹	انگلیس	الف	۰	۱	۴/۶۱۵۸
۱۰	ایتالیا	الف	۰	۱	۴/۵۴۲۱
۱۱	ایران (جمهوری اسلامی)	ب	۱	۰	۴/۸۸۷۰
۱۲	ایرلند	الف	۰	۱	۴/۶۸۹۹
۱۳	بلژیک	الف	۰	۱	۴/۶۵۰۶
۱۴	پرتغال	پ	۰	۱	۴/۳۱۳۳
۱۵	ترکیه	الف	۰	۱	۴/۰۲۷۱

ادامه جدول ۲.

ردیف	کشور	نوع دولت*	PRES	PALA	GDP (PC)
۱۶	چک (جمهوری)	الف	۰	۱	۴/۲۹۳۱
۱۷	دانمارک	الف	۰	۱	۴/۷۶۰۶
۱۸	ژاپن	الف	۰	۱	۴/۶۶۹۱
۱۹	سوئد	الف	۰	۱	۴/۷۵۶۸
۲۰	سوئیس	ب	۱	۰	۴/۹۲۰۱
۲۱	شیلی	ب	۱	۰	۴/۱۸۳۳
۲۲	فرانسه	ب	۰	۱	۴/۶۱۱۱
۲۳	فنلاند	الف	۰	۱	۴/۶۷۵۹
۲۴	کانادا	الف	۰	۱	۴/۷۲۲۱
۲۵	کره جنوبی	ب	۱	۰	۴/۳۸۸۳
۲۶	لهستان	الف	۰	۱	۴/۱۱۸۶
۲۷	لوکزامبورگ	الف	۰	۱	۵/۰۲۳۰
۲۸	مجارستان	الف	۰	۱	۴/۱۰۷۸
۲۹	مکزیک	ب	۱	۰	۳/۹۸۶۹
۳۰	نروژ	الف	۰	۱	۵/۰۰۶۷
۳۱	نیوزلند	الف	۰	۱	۴/۵۹۶۶
۳۲	هلند	الف	۰	۱	۴/۶۹۴۳
۳۳	یونان	الف	۰	۱	۴/۳۴۷۱

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

(منبع: یافته‌های پژوهش؛ بانک جهانی)

* الف = وزارتخانه مطیع پارلمان؛ ب = قوه مجریه مستقل از قوه مقننه؛ پ = قوه مجریه وابسته به قوه مقننه و وزارتخانه مطیع پارلمان.

۴. یافته‌های پژوهش

در گام اول آماره توصیفی متغیرهای پژوهش ارائه می‌شود. جدول ۳ نشان‌دهنده خلاصه‌ای از آماره‌های توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش است. امتیاز قدرت کنترل مجلس در محدوده ۱/۵۴ تا ۲/۱۰۶ با میانگین ۲۱/۷۸ و میانۀ ۱/۷۹ است. همچنین ارزش شفافیت بودجه‌بندی در محدوده ۱۱۰ تا ۲۰۲ با میانگین ۵۷/۱۶۸ و میانۀ ۷/۱۳۷ است. برای متغیرهای بُعد فرهنگی، شاخص افق دید (LTO) در محدوده ۱۴ تا ۱۰۰ با میانگین ۹۶/۵۰ است. شاخص افراط‌گرایی نیز در محدوده ۲۸ تا ۹۷ با میانگین ۵۳/۲۱ به‌دست آمد. میان کشورهای که در نمونه حاضر هستند، تولید ناخالص داخلی به‌صورت سرانه و با مقیاس لگاریتم ۱۰ در محدوده ۸۸۷۰/۳ تا ۰۲۳/۵ با میانگین ۵۱۹۶/۴ و میانۀ ۶۱۵۸/۴ بوده است.

جدول ۳. آماره متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	میانہ	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
قدرت کنترل مجلس	۷۸/۲۱۸	۷۹/۱	۱۰/۴۸۴	۵۴/۱	۱۰۶/۲
شفافیت بودجه‌بندی	۱۶۸/۵۷۵	۱۷۳/۷	۱۹/۹۸۰	۱۱۰	۲۰۲
افق دید	۵۰/۹۶۹	۵۵	۲۱/۹۸۷	۱۴	۱۰۰
افراط‌گرایی	۵۳/۲۱۲	۶۰	۱۷/۵۹۹	۲۸	۹۷
ساختار حکومت	۱/۱۸۱	۰	۰/۳۹۱	۰	۱
تولید ناخالص داخلی سرانه (لگاریتم مبنای ۱۰)	۴/۵۱۹۶	۴/۶۱۸۵	۰/۲۹۴۱	۳/۸۸۷۰	۵/۰۲۳۰

۴-۱. شاخص افق دید

امتیاز جمهوری اسلامی ایران در شاخص افق دید ۱۴ است که تمایل به افق دید کوتاه‌مدت را نشان می‌دهد. کشورهای با مشخصه‌های فوق در دو طرف این طیف قرار دارند: استرالیا (۲۱)، ایرلند (۲۴) و مکزیک (۲۴) دارای افق دید کوتاه‌مدت هستند. در مقابل کره جنوبی (۱۰۰)، ژاپن (۸۸) و آلمان (۸۳) افق دید بلندمدت دارند. امتیاز کم در این بُعد نشان‌دهنده نظارت مؤثر مجلس برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی مطلوب به‌همراه نظم و انضباط مالی است

که مستلزم وجود شفافیت بودجه‌بندی خواهد بود. در نقطه مقابل واضح است در جوامعی که امتیاز بالایی در این بُعد دارند، قوه مجریه کنترل امور مجلس را بهتر و بیشتر در دست دارد. بنابراین در این‌گونه جوامع، نفوذ قوه مقننه کمتر از قوه مجریه برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی و نظم و انضباط مالی است.

۲-۴. شاخص افراط‌گرایی

امتیاز جمهوری اسلامی ایران در شاخص افراط‌گرایی ۴۰ است که نمایانگر تمایل نسبی جمهوری اسلامی ایران به خویش‌تنداری است. کشورهای با مشخصه‌های مذکور در دو طرف این رتبه‌بندی قرار دارند: بیشترین امتیاز افراط‌گرایی متعلق به مکزیک (۹۷)، سوئد (۷۸) و نیوزلند (۷۵) است. در سمت دیگر کمترین امتیاز افراط‌گرایی به جمهوری اسلواکی (۲۸)، جمهوری چک (۲۹)، کره جنوبی (۲۹) و لهستان (۲۹) تعلق دارد. همان‌طور که پیش از این بیان شد، امتیاز بالا در این بُعد بیان‌کننده قوانین و مقررات کمتر و فقدان اصول اخلاقی استوار و تخلفات مالی بیشتر است؛ لذا مجلس (قوه مقننه) نقش نظارتی کم‌رنگ‌تری ایفا می‌کند و قوه مجریه در رأس امور قرار دارد. همچنین از آنجا که نگرش کلی مردم به مسائل جامعه مثبت است، کمتر به دنبال موشکافی بودجه‌بندی بوده و شفافیت بودجه‌بندی در سطوح بالا کمتر اهمیت دارد. در نقطه مقابل در کشورهایی که امتیاز کمتری در این شاخص فرهنگی دارند، به دلیل وجود قوانین و مقررات بیشتر، اصول اخلاقی مستحکم و تخلفات مالی کمتر، پیش‌بینی میشود مجلس (قوه مقننه) نقش نظارتی ویژه‌ای در امور بودجه‌بندی داشته باشد. همچنین به سبب نگرش منفی مردم به مسائل و ابهامات جامعه، مردم تمایل دارند بودجه‌بندی را به صورت شفاف‌تر دنبال کنند.

۳-۴. شاخص قدرت کنترل مجلس

امتیاز جمهوری اسلامی ایران در این شاخص برابر با ۴/۸۳ و بیشتر از میانگین است. کشورهای ایسلند (۴/۵۱)، نیوزلند (۸/۵۵) و شیلی (۵/۹۵) دارای کمترین امتیاز در شاخص قدرت کنترل مجلس، و در طرف مقابل کشورهای آمریکا (۲/۱۰۶)، ایتالیا (۱/۹۴) و آلمان (۹۱) دارای بیشترین امتیاز در شاخص قدرت کنترل مجلس هستند.

۴-۴. شاخص شفافیت بودجه‌بندی

امتیاز جمهوری اسلامی ایران در این شاخص برابر با ۵/۱۸۱ و بیشتر از میانگین است. کشورهای دانمارک (۱۱۰)، اسپانیا (۷/۱۳۳) و بلژیک (۱۳۹) دارای کمترین امتیاز در شاخص شفافیت بودجه‌بندی، و در طرف مقابل کشورهای آمریکا (۲۰۲)، جمهوری اسلواکی (۲۰۲) و کانادا (۷/۱۹۳) دارای بیشترین امتیاز در شاخص شفافیت بودجه‌بندی هستند.

۵-۴. فرضیه اصلی اول

جدول ۴ نشان‌دهنده هم‌بستگی چندخطی میان متغیر توضیحی افق دید با متغیرهای پاسخ‌گوی قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی است. همچنین شاخص تولید ناخالص داخلی سرانه با مقیاس لگاریتم 10^{28} به‌عنوان متغیر کنترلی به‌کار گرفته شده است. ساختار حکومتی نیز، به‌منزله متغیر ساختگی، نقش خود را ایفا کرده است. با توجه به جدول، هم‌بستگی با اهمیت آماری بین متغیر توضیحی افق دید با متغیرهای پاسخ‌گوی قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی وجود دارد. بنابراین فرضیه اصلی اول و فرضیه‌های فرعی ۱-۱ و ۲-۱ رد نمی‌شود.

جدول ۴. رابطه شاخص افق دید با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی

متغیر توضیحی و وابسته	ضریب متغیر توضیحی	احتمال متغیر توضیحی	نوع ارتباط	نتیجه آزمون
افق دید و قدرت کنترل مجلس	-۰/۱۱۳۳	۰/۰۰۳	منفی	پذیرش فرضیه
افق دید و شفافیت بودجه‌بندی	-۰/۲۰۲۵	۰/۰۰۵	منفی	پذیرش فرضیه

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

(منبع: یافته‌های پژوهش)

۶-۴. فرضیه اصلی دوم

جدول ۵ نشان‌دهنده هم‌بستگی چندخطی میان متغیر توضیحی افراط‌گرایی با متغیرهای پاسخ‌گوی قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی است. همچنین از شاخص تولید ناخالص داخلی سرانه با مقیاس لگاریتم ۱۰ به‌عنوان متغیر کنترلی استفاده شده است. ساختار حکومتی نیز به‌عنوان متغیر ساختگی نقش خود را ایفا کرده است. با توجه به جدول، هم‌بستگی با اهمیت آماری بین متغیر توضیحی افراط‌گرایی با متغیرهای پاسخ‌گوی قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی وجود دارد. بنابراین فرضیه اصلی دوم و فرضیه‌های فرعی ۱-۲ و ۲-۲ رد نمی‌شود.

جدول ۵. رابطه شاخص افراط‌گرایی با قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی

متغیر توضیحی و وابسته	ضریب متغیر توضیحی	احتمال متغیر توضیحی	نوع ارتباط	نتیجه آزمون
افراط‌گرایی و قدرت کنترل مجلس	-۰/۳۵۶۳	۰/۰۰۸	منفی	پذیرش فرضیه
افراط‌گرایی و شفافیت بودجه‌بندی	-۰/۰۷۲۷	۰/۰۰۶	منفی	پذیرش فرضیه

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان

(منبع: یافته‌های پژوهش)

شایان ذکر است از آنجا که تاکنون پژوهش مشابه داخلی یا خارجی در این زمینه صورت نگرفته و این پژوهش برای نخستین بار رابطه متغیرهای توضیحی افق دید و افراط‌گرایی را با شاخصهای بودجه‌بندی مورد نظر پژوهش می‌سنجد، امکان مقایسه و هم‌سنجی نتایج پژوهش وجود ندارد.

۵. نتیجه‌گیری

نتایج آزمون فرضیه‌های گروه اول نشان‌دهنده وجود رابطه خطی معنادار و منفی بین افق دید بلندمدت و قدرت کنترل مجلس و همچنین رابطه خطی معنادار و منفی بین افق دید بلندمدت و شفافیت بودجه‌بندی است. در جوامعی که افق دید کوتاه‌مدت دارند، مجلس (قوة مقننه) نقش نظارتی مستحکم‌تری برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی دارد و ایفای این مسئولیت به‌همراه نظم و انضباط مالی مستلزم وجود شفافیت بودجه‌بندی است. در نقطه مقابل، در جوامعی که امتیاز بالایی در این بُعد دارند، قوة مجریه کنترل امور خزانه را بهتر و بیشتر در دست دارد و در این‌گونه جوامع، نفوذ قوة مقننه کمتر از قوة مجریه برای ایفای مسئولیت پاسخ‌گویی و نظم و انضباط مالی است. نتایج آزمون فرضیه‌های گروه دوم نشان‌دهنده وجود رابطه خطی معنادار و منفی بین افراط‌گرایی و قدرت کنترل مجلس و همچنین رابطه خطی معنادار و منفی بین افراط‌گرایی و شفافیت بودجه‌بندی است. امتیاز بالا در این بُعد بیانگر قوانین و مقررات کمتر و فقدان اصول اخلاقی استوار و تخلفات مالی بیشتر است؛ لذا مجلس (قوة مقننه) نقش نظارتی کم‌رنگ‌تری ایفا می‌کند و قوة مجریه در رأس امور قرار می‌گیرد. همچنین از آنجا که نگرش کلی جامعه به مسائل مثبت است، مردم کمتر به دنبال موشکافی بودجه‌بندی هستند و شفافیت بودجه‌بندی در سطوح بالا کمتر بررسی می‌شود. در نقطه مقابل به دلیل وجود قوانین و مقررات بیشتر، اصول اخلاقی مستحکم و تخلفات مالی کمتر، پیش‌بینی میشود مجلس (قوة مقننه) نقش نظارتی ویژه‌ای را در امور بودجه‌بندی ایفا کند. همچنین به سبب نگرش منفی مردم به مسائل و ابهامات جامعه، مردم تمایل دارند بودجه‌بندی را شفاف‌تر دنبال کنند.

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد فرهنگ ملی در روش‌های بودجه‌بندی بخش عمومی تأثیر می‌گذارد. به‌طور ویژه کشورهای دارای افق دید کوتاه‌مدت و افراط‌گرایی کم به اتخاذ شیوه‌هایی تمایل دارند که قدرت بیشتری به قوة مقننه و مجلس می‌دهد. در طرف دیگر، کشورهای دارای افق دید بلندمدت و افراط‌گرایی زیاد روش‌هایی را برمی‌گزینند که شفافیت بودجه‌بندی در آنها بیشتر است. همچنین با توجه به اثبات تأثیر فرهنگ ملی در شاخص‌های بودجه‌بندی مورد مطالعه (متغیرهای وابسته در پژوهش) پیش‌بینی میشود با افزایش و بهبود قدرت کنترل مجلس و شفافیت بودجه‌بندی، روش‌های بودجه‌بندی نیز ارتقا یابد و از کارایی بهتری برای تخصیص منابع برخوردار شود؛ بنابراین موجب توسعه مسئولیت پاسخ‌گویی مالی

و عملیاتی می‌شود و با افزایش کنترل قوه مقننه، بودجه‌بندی بیشتر به‌سوی یک پارچگی و انضباط مالی سوق داده می‌شود. به‌طور ویژه پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه روش‌های بودجه‌بندی در بخش عمومی تفسیرکننده نگرانی‌ها درباره ارتقای عملکرد نهادهای دولتی، کارآمد کردن مسئولیت پاسخ‌گویی و شفافیت بودجه‌بندی است. از این رو پژوهش حاضر نیز ضمن اثبات تأثیر فرهنگ در بودجه‌بندی بخش عمومی، موارد فوق را پی گرفته و امید است استفاده از نتایج این پژوهش کاربردی برای دستیابی به اهداف مزبور مفید واقع شود.

پیشنهاد‌های پژوهش

۱. به نهادهای قانون‌گذار در بخش عمومی پیشنهاد می‌شود برای تنظیم قوانین مربوط به بودجه‌بندی در بخش عمومی نقش اثبات‌شده فرهنگ ملی کشور را، به‌عنوان عامل محیطی مهم، به‌منظور تدوین قوانین مؤثر در نظر بگیرند.

۲. با توجه به اینکه بودجه‌بندی بخش عمومی یکی از ابعاد حسابداری بوده و تخصص بودجه‌بندی بیش از اتخاذ اصول و استانداردهای رسمی است و با تمرکز بر اثبات تأثیر شاخص‌های فرهنگی پژوهش در مسئولیت پاسخ‌گویی و شفافیت بودجه‌بندی بخش عمومی، به نهادهای قانون‌گذاری در بخش عمومی، کمیسیون برنامه و بودجه و هیئت‌های تدوین‌کننده استانداردهای حسابداری پیشنهاد می‌شود با به‌کارگیری قوانین سخت‌گیرانه (افراط‌گرایی کمتر) در کنار نظارت مؤثر، ضمن اینکه قدرت بیشتری را از طریق مجلس در کنترل بودجه‌بندی بخش عمومی اعمال کنند، شفافیت بودجه‌بندی را نیز ارتقا دهند.

پیشنهاد‌هایی برای پژوهش‌های آتی

۱. پژوهش درباره اینکه آیا ابعاد فرهنگ ملی با کارایی مخارج عمومی در ارتباط است یا خیر؛ به‌طوری که شیوه‌های بودجه‌بندی قطعی با بهره‌وری و کارایی بیشتر مرتبط بوده و این بحث پذیرفته شده است که براساس این مطالعه، ابعاد فرهنگی می‌تواند نقش مؤثری در این زمینه داشته باشد.

۲. شناسایی روابط بین شاخص‌های فرهنگی هافستد و ارزیابی تأثیر احتمالی این روابط در شیوه‌های بودجه‌بندی در سطح بین‌المللی.

۳. بررسی نقش مذهب در ساختارهای فرهنگی جوامع و تأثیر نهایی آن در شیوه‌های بودجه‌بندی در سطح بین‌المللی.

محدودیت‌های پژوهش

۱. محدودیت برای دستیابی به اطلاعات متغیرهای وابسته (قدرت کنترل مجلس و شفافیت

بودجه‌بندی) سبب حذف کشورهای استونی و فلسطین اشغالی از نمونه پژوهش شد؛ اما در نهایت سعی شد نمونه مورد بررسی در پژوهش بیش از ۳۰ کشور باشد.

۲. پایه و اساس ابعاد فرهنگی هافستد که به‌عنوان متغیرهای توضیحی از آن‌ها استفاده شد، مربوط به سال ۱۹۸۰ است؛ ولی امتیاز شاخص‌های فرهنگی مورد مطالعه در این بررسی از سایت هافستد در سال ۲۰۱۵ - که نسخه نهایی و اصلاح‌شده شاخص‌های فرهنگی هافستد برای کشورهای جهان است - استخراج شد. ضمن اینکه مقایسه نتایج پژوهش‌های هافستد با تحقیقات سایر دانشمندان در این زمینه اعتباربخش نتایج پژوهش‌های هافستد است.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی

این مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان

تمام نویسندگان در آماده‌سازی این مقاله مشارکت کرده‌اند.

تعارض منافع

بنا به اظهار نویسندگان، در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت

طبق تعهد نویسندگان، حق کپی‌رایت (CC) رعایت شده است.

منابع

حاجیه‌ها، زهره و تقی‌زاده، زهرا (۱۳۹۵). «بررسی رابطه فرهنگ سازمانی و میزان اعمال روش‌های حسابداری مدیریت در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران». نشریه مدیریت فرهنگ سازمانی، ۱۴ (۴)، ۱۰۶۷-۱۰۸۹. [DOI: 10.22059/JOMC.2016.60491]

احمدیان، مجتبی و اسلامی، روح‌اله (۱۳۹۲). «نگرش‌سنجی رابطه دولت و ملت در ایران (روش‌شناسی کیو)». فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۱ (۴)، ۱۳۳-۱۰۷.

باباجانی، جعفر (۱۳۹۴). حسابداری پیشرفته بخش عمومی با رویکرد گزارشگری مالی چندسطحی. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.

حافظنیا، محمدرضا (۱۳۸۲). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. ج. ۸. تهران: سمت.

- رحیق اغصان، علی (۱۳۸۴). *دانشنامه در علم و سیاست*. تهران: فرهنگ صبا.
- سعیدی، پرویز (۱۳۷۷). «لزوم کنترل بودجه‌ای در دستگاه‌های بخش عمومی». *حسابدار*، ۱۳(۱۲۸)، ۵۴-۵۶.
- صفدری‌نهاد، محمود، معمارزاده، غلامرضا و عزتی، میترا (۱۳۹۴). «نقش عوامل سازمانی بر اجرای بودجه‌ریزی عملیاتی در راستای اجرای ماده ۲۱۹ قانون برنامه پنجم توسعه». *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۳(۱۱)، ۴۸-۲۷.
- مدرس، احمد و دیبانتی‌دیلمی، زهرا (۱۳۸۳). «رابطه فرهنگ و حسابداری». *حسابرس*، ۲۶، ۳۴-۴۳.
- نوروش، ایرج و دیبانتی‌دیلمی، زهرا (۱۳۸۲). «بررسی تأثیر فرهنگ بر ارزش‌های حسابداری در جمهوری اسلامی ایران». *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۱۰(۳۳)، ۳۰-۴۰.
- Ahmadian, M. & Eslami, R. (2013). "An attitudinal study on the relationship between the nation and state in Iran". *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 1(4), 107-133. (Persain)
- Allen, T. (2002). "Public accountability and government financial reporting". *Models of Public Budgeting and Accounting Reform*, 2, 11.
- Babajani, J. (2015). *Advance accounting of the public sector: multi-perspective financial report* (in Farsi). Tehran: Allameh Tabatabayi University Publication. (Persain)
- Braun, G. P., & Rodriguez, Jr, R. P. (2008). "Earnings management and accounting values: a test of Gray (1988)". *Journal of International Accounting Research*, 7(2), 1-23.
- Chenhall, R. H. (2003). "Management control systems design within its organizational context: findings from contingency-based research and directions for the future". *Accounting, organizations and society*, 28(2), 127-168. [DOI: 10.1016/S0361-3682(01)00027-7]
- Chui, A. C., Titman, S., & Wei, K. J. (2010). "Individualism and momentum around the world". *The Journal of Finance*, 65(1), 361-392. [DOI: 10.1111/J.1540-6261.2009.01532.X]
- Cieslewicz, J. K. (2014). "Relationships between national economic culture, institutions, and accounting: Implications for IFRS". *Critical perspectives on accounting*, 25(6), 511-528. [DOI: 10.1016/J.CPA.2013.03.006]
- Douppnik, Timothy S., & George T. Tsakumis (2004). "A critical review of tests of Gray's theory of cultural relevance and suggestions for future research". *Journal of Accounting Literature*, 23(1).
- Eddie, I. A. (1991). "Asia-Pacific cultural values and accounting systems". *Asia Pacific Manage-*

ment Accounting Forum, 16(3), 22-30.

- FASAB (1993). Statement of Federal Financial Accounting Concepts 1: Objectives of Federal Financial Reporting, Washington, DC: *Federal Accounting Standards Advisory Board*.
- GASB (1987). Concepts Statement No. 1: Objectives of Financial Reporting. Norwalk, Connecticut: *Governmental Accounting Standards Board*.
- Graham, P. J., & Sathye, M. (2017). "Does National Culture Impact Capital Budgeting Systems?". *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, 11(2). [DOI: 10.14453/aabf.v11i2.4]
- Gray, S. J. (1988). "Towards a theory of cultural influence on the development of accounting systems internationally". *Abacus*, 24(1), 1-15. [DOI: 10.1111/J.1467-6281.1988.TB00200.X]
- Hafeznia, M. (2003). *An introduction to research method in humanities* (in Farsi). Tehran: Samt. (Persain)
- Hajiha, Z. & Taghizadeh, Z. (2016). The relationship between the organizational culture and the accounting methods of management in the companies active in Tehran's stock market. *Organizational Culture Management*, 4(14), 1067-1089. [DOI: 10.22059/JOMC.2016.60491] (Persain)
- Harrison, G. L., & McKinnon, J. L. (1986). "Culture and accounting change: A new perspective on corporate reporting regulation and accounting policy formulation". *Accounting, Organizations and Society*, 11(3), 233-252. [DOI: 10.1016/0361-3682(86)90023-1]
- Hofstede, G. (2011). "Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context". *Online readings in psychology and culture*, 2(1), 8.
- Hofstede, G., & Bond, M. H. (1988). "The Confucius connection: From cultural roots to economic growth". *Organizational dynamics*, 16 (4), 5-21. [DOI: 10.1016/0090-2616(88)90009-5]
- Hofstede, G., & Hofstede G. J. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations*. Sage.
- Hofstede, G., Hofstede G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: software of the mind: intercultural cooperation and its importance for survival*. 3rd ed., New York: McGraw Hill.
- House, R. J., Hanges, P. J., Javidan, M., Dorfman, P. W., & Gupta, V. (Eds.). (2004). *Culture, leadership, and organizations: The GLOBE study of 62 societies*. Sage publications.
- Kwok, C. C., & Tadesse, S. (2006). "National culture and financial systems". *Journal of International Business Studies*, 37(2), 227-247.
- Li, J., & Harrison, J. R. (2008). "Corporate governance and national culture: a multi-country study. Corporate Governance". *The international journal of business in society*, 8(5), 607-621. [DOI: 10.1108/14720700810913278]

- Matheson, A. (2002). "Better public sector governance: the rationale for budgeting and accounting reform in Western nations". *OECD Journal on budgeting*, 2(Supplement 1), 37-49.
- Modares, A. & Dianati Deylami, Z. (2004). The relationship between culture and accounting. *Auditing*, 26, 34-43. (Persain)
- Noroush, I. & Dianati Deylami, Z. (2003). The impact of culture on the accounting values of Islamic Republic of Iran. *Accounting and Auditing Review*, 10(33), 30-40. (Persain)
- OECD: Organization for Economic CoOperation and Development (2002). "OECD BestPractices for Budget Transparency". *OECD Journal on Budgeting*, 1(3), 7-14.
- _____ (2015). OECD Budget Practic_ esandProcedures Survey. Retrievd from: www.oecd.org/gov/budgeting/2015-Budgeting-survey.pdf
- Perera, H., Cummings, L., & Chua, F. (2012). "Cultural relativity of accounting professionalism: evidence from New Zealand and Samoa". *Advances in Accounting*, 28(1), 138-146. [DOI: 10.1016/J.ADIAC.2012.03.006]
- Qi, Y., & Mensah, Y. M. (2011). "The Influence of National Culture on Government Budgeting Practices: An International Analysis". Available at SSRN 1913421. [DOI: 10.2139/SSRN.1913421]
- Rahigh Aghsan, A. (2005). *Encyclopedia of science and politics* (in Farsi). Tehran: Farhang Saba. (Persain)
- Rodríguez Bolívar, M. P., del Carmen Caba Pérez, M., & López-Hernández, A. M. (2015). "Online budget transparency in OECD member countries and administrative culture". *Administration & Society*, 47(8), 943-982. [DOI: 10.1177/0095399713509238]
- Saeedi, P. (1998). controlling the budget in the public sectors. *Accountant*, 13(128), 54-56. (Persain)
- Safdari Nahad, M., Memarzadeh, Gh. & Ezati, M. (2015). The role of organizational factors on the allocation of practical budget in line with clause 219 of the fifth development plan. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 3(11), 27-48. (Persain)
- Salter, S. B., & Lewis, P. A. (2011). "Shades of Gray: An empirical examination of Gray's model of culture and income measurement practices using 20-F data". *Advances in Accounting*, 27(1), 132-142. [DOI: 10.1016/J.ADIAC.2010.08.008]
- Van, S. F., & Ian, S. (2009). "Presentation of budget information in financial statements". *IPSAS*, 24.
- Wehner, J. (2011). "The case for congressional budgeting". *Public Administration Review*, 71(3), 349-351. [DOI: 10.1111/J.1540-6210.2011.02353.X]